

AKTSTYKKER VEDR. ERNESTO DALGAS

Af Knud Bjarne Gjesing

Den virkningshistorie, der udgår fra Ernesto Dalgas' forfatterskab, er som en slynget og punkteret linje. Hans værker står jævnligt i fare for at synke hen i glemsel, men opdages da på ny af egensindige læsere, som tiltrukket af det sære og skævvredne genopdager og genoptager den aparte forfatter (1871-1899). Axel Garde, Otto Gelsted, Cai M. Woel, Jørgen Bukdahl, K.F. Plesner, Aage Henriksen, Jacob Paludan, Henrik Beyer, Henrik Schovsbo, Leon Jaurnow, Per Juncker-Mikkelsen, Frederik Stjernfelt.

Litteraturen om denne stadigt genopdagede forfatter præges derfor også af introduktioner, kortere oversigtsartikler, kommenterede udgivelser o.l. En omfattende undersøgelse af forfatterskabet i dets helhed mangler derimod fortsat. "Alle der har haft større planer med [forfatterskabet] er på en helt tankevækkende måde blevet standset af uforudsete begivenheder", lyder det dystert og ildevarslende hos Aage Henriksen (1948, s. 133).

Trods forskellige tilløb fik heller ikke Aage Henriksen (1921-2011) selv gennemført den virkeligt dybtgående undersøgelse af Dalgas' samlede forfatterskab. Arbejdet blev derefter taget op af bl.a. Henriksens elev Henrik Schovsbo (1938-2020). Hans indsats blev afgørende for Dalgas-forskningen – ikke mindst ved de tekstkritiske udgaver af Dalgas' posthumt udgivne hovedværker i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs Klassikerserie – *Lidelsens Vej* (1903) fra 1993 og *Dommedags Bog* (1903) fra 1996 – men den store afhandling om forfatterskabet i dets helhed blev det heller ikke til fra hans hånd.

På et tidspunkt, hvor Schovsbo var ved at køre træet i Ernesto Dalgas, foreslog han, at jeg skulle overtage et par mapper med spredte notater, papirer og aktstykker, som havde bundfældet sig under hans studier. Som sagt, så gjort. Imidlertid er jeg nu nået et punkt i livet, hvor jeg må indse, at heller ikke jeg får skrevet det store værk om Dalgas – om end ikke på grund af ”uforudsete begivenheder”, som Aage Henriksen skriver, men tværtimod på grund af en overskuelig og i høj grad forudsigelig fremtid. For dog ikke at svinge Henrik Schovsbos tillid fuldstændigt har jeg derfor besluttet at offentliggøre et par af de dokumenter, jeg har fået overdraget.

Langt størstedelen af Schovsbos papirer er notater knyttet til hans tekstkritiske og kommenterede udgaver af *Lidelsens Vej* og *Dommedags Bog*. Imidlertid er der også enkelte dokumenter, der ikke tidligere har været offentliggjort eller anvendt andetsteds. I en brun kuvert med påskriften ”Yderst fortroligt” er således indeholdt nogle papirer, som Schovsbo øjensynligt allerede som studerende har fået overdraget af sin lærer, Aage Henriksen.

Fire af disse aktstykker gengives i det følgende. Man må holde sig for øje, at det ikke drejer sig direkte om de originale dokumenter, men om afskrifter af originalerne. I afskrivningen er der tydeligvis ikke blevet lagt videre vægt på en filologisk akkurate, hvorfor der jævnligt er eksempler på sammenblanding af ældre og nyere retskrivning, inkonsekvenser, simple stavfejl, slåfejl o.l. I de følgende gengivelser er sådanne åbenlyse fejl og inkonsekvenser stiltiende rettet. Betegnelser, der hidrører fra lægelatinens vokabularium, har ikke i alle tilfælde kunnet identificeres. Forkortelser, der forekommer let gennemskuelige som mg. (meget), ml. (mellem) og Pt. (patienten), er ikke forklaret.

Aktstykkerne deler sig i to grupper. Den første gruppe består af sygejournaler fra de to gange, Dalgas måtte indlægges til psykiatrisk behandling, fra september til december 1893 og fra maj til august 1898. I disse journaler skildres Dalgas således udefra – endda set med nøgterne lægeøjne, og lægernes evne til

kortfattet at opridse en slående karakteristik er ikke ganske ueffen. Den anden gruppe af aktstykker fremviser derimod Dalgas indefra gennem hans selvrefleksion. Disse to tekster omhandler begge et forhold, der tydeligvis har været helt afgørende for hans selvforståelse og livsfølelse – nemlig hans forhold til seksualiteten eller, snævrere bestemt, til onani. I "Suggestions Therapi" beskriver Dalgas sine forsøg på at bekæmpe trangen til onani gennem hypnose og selvsuggestion, og i "Mit Livs Experiment", der er skrevet kort før hans selvmord, gør han nærmest onanien til sit livs helt afgørende problem.

Dalgas mener at kunne henhøre sin tænknings asketiske præg til en tidlig påvirkning fra Søren Kierkegaards skrifter. Imidlertid underbygger han ikke sine betænkeligheder ved seksualitet og i særdeleshed onani med moralske eller religiøse argumenter, men derimod med henvisninger til lægevidenskaben. Moralens og religionens plads er blevet indtaget af videnskaben. Denne sammenkædning mellem askese og en moderne videnskabelighed kan forundre. Også Georg Brandes og hans tilhængere krævede jo en menneske- og livsforståelse baseret på positivistisk videnskab, men hos dem var dette krav som en selvfølgelighed kædet sammen med ønsket om en friere seksualudfoldelse. Hos Dalgas gav inspirationen fra videnskaben imidlertid et ganske anderledes udslag. Den objektive videnskabelige iagttagelse kræver, at iagttageren disciplinerer sig og renser sit sind og sine sanser for subjektive fordomme, fantasier og illusioner – og er ikke netop det seksuelle begær den ypperligste grobund for sådanne fantasier og illusioner? Dalgas ville givetvis – og givetvis med megen ret – anse Georg Brandes for en typisk følelsesfuld, romantisk sværmer. Det videnskabelige ideal om metodisk at udlette sin subjektivitet for at nå frem til den uhildede og objektive iagttagelse smelter hos Dalgas sammen med buddhismens forestilling om at frigøre sig fra samsaras hjul ved at døde det subjektive begær og derved nå frem til en hvile i intethedens begærsløse nirvana.

I. [*Ernesto Dalgas' journal fra Sct. Hans*¹ 1893. Afskrevet 19/10 78]

No. 4581 – Acut depression i [?] Forrykthed.

Ernesto Emil Dalgas, 22 Aar, ugift Student, indlagt den 23. Oktober 1893, udskrevet den 10. December 1893.

Der er stærk neuropathisk Disposition i Familjen (Købke, Konstantin Hansen, Buch).² Paa Mødrenes Side er Bestefaderen, 2 Onkler og 3-4 Kusiner og Fætre sindssyge.³ – Pt.s Søster er sindsygt. Pt.s Fader (Oberst D., Hedesagens Forkæmper) meget nervøs og energisk.⁴

Pt. har som Barn haft de almindelige Børnesygdomme, samt endvidere ligget tilsengs i ½ Aar for [?].

Pt. var tidligt udviklet i aandelig Henseende, af et livligt hæftigt Temperament. Han var i Skoletiden gammelklog, legede ikke med de andre Drengene i fri Luft, men læste særdeles meget. Stærk Masturbant fra 10-12 Aars Alderen. I Konfirmationsalderen stærke religiøse Anfægtelser. I de to sidste Skoleaar søgte han at indvirke paa sine Kammerater i sædelig og moralsk Henseende; han havde blandt andet hørt Bjørnson's Foredrag om "Engifte og Mangegifte" og var stærkt paavirket deraf.⁵ Da hans Optræden ikke vandt Paaskønnelse hos Kammeraterne, trak han sig tilbage fra de fleste af dem, og omgikkes kun dem, der var villige til at

¹ Hospital ved Roskilde, der især efter 1860 specialiseredes til behandling af sindslidende fra København.

² Den fædrene side af slægten er kortlagt i Enrico Dalgas: *Familien Dalgas. Slægtsregister fra 1685 til 1891 med Beretninger om Familiens Medlemmer og mine egne Livserindringer* (1891). Om den mødrene side, se Hiort-Lorenzen: *De Fredericia Bruun'ers Slægtbog* (2. udg., 1880).

³ Moderen Marie Magdalene, født Købke (1832-1916) blev 1852 gift med Enrico Dalgas.

⁴ Enrico Dalgas (1828-94), initiativtager til bl.a. Hedeselskabet, der gennem beplantning af hede, dræning af våde enge o.l. søgte at nyttiggøre nye jordarealer. – Mon dog ikke den unge Dalgas har dramatiseret sin families mentale tilstand en anelse?

⁵ Den norske forfatter Bjørnstjerne Bjørnson deltog i tidens debat om seksualmoral med bl.a. foredraget "Engifte og Mangegifte" (1887), hvori han argumenterede for seksuel afholdenhed for begge køn uden for ægteskabet.

bøje sig for hans Aandsoverlegenhed. Lige til han blev Student var han mg alvorlig og indesluttet, forlod nødig Studereværelset, undgik al Selskabelighed.

Allerede paa den Tid skal han have udtalt sig med, at han følte sig mg ulykkelig, og blandt hans Papirer fra den Tid findes højtravende Udgydelser som efterfølgende: "Ernesto Dalgas! Forbandet være hans Gjærning, hans Liv, hans Liden, hans forfærdelige Pine. Træt, træt til Døden, Fred, Fred, snart kommer du tause Fred" ([?] 88).

Efter at være bleven Student gav han sig først af med historiske Studier i 1½ Aar. Beskæftigede sig dernæst 1½ Aar med Naturvidenskaber, tog den medicinske Forberedelseseksamen, uden dog at have i Sinde at studere Medicin. I det sidste Aar har han væsentligst været beskæftiget med filosofiske Studier (H. Spencer⁶), navnlig religiøst-filosofiske Skrifter (Kjerkegaard, Tolstoy, Drummond, Darwin⁷, Bibelen). Samtidig søgte han ivrigt at komme i Berøring med Mænd med religiøst Frisind, og han har i flere Aar corresponderet med Mænd herhjemme af forsk. Aandelige Retninger. Sin Sommerferie har han tilbragt med anstrengende litterært Arbejde, idet han har besvaret Universitetets Prisopgave i Filosofi (om Autoritetens Indflydelse paa Moralloven⁸). Han har endvidere skrevet et Drama, "De gyldne Tavler", hvis Indhold han erklærer, er mg vanskelig at forklare, samt endelig en filosofisk Afhandling om "Stemningslivet".

Paa Grund af hans skiften Studier, skal der have været Rivninger ml. Fader og Søn; dog ikke af nogen særlig hidsig Natur. Som mulig Aarsagsmoment til hans nuværende Stemningsanomalie kan ulykkelig Kjærlighed maaske spille nogen Rolle. Han har

⁶ Den engelske filosof Herbert Spencer (1820-1903), der bl.a. søgte at overføre principper fra Darwins evolutionslære til samfundsvidenskaberne.

⁷ Filosofer og forskere, hvis tanker drøftedes i tidens debatter om livsanskuelser og religion; Henry Drummond (1851-97) var i datiden en kendt biolog og religiøs tænk, der søgte at harmonisere forholdet mellem naturvidenskab og religion.

⁸ Dalgas søgte i 1893 forgæves at vinde universitetets prisopgave i filosofi med afhandlingen "Avtoritetsforholdets Væsen og etiske Betydning".

desangaaende udtalt sig til Overlægen paa KH's 6. Afd.,⁹ idet han samtidig med stor Selvbevidsthed gjorde gældende at den unge Dame, som havde forkastet hans Tilbud, umulig kunde være ufølsom overfor ham. Han benægter coitus, nyder ikke Spiritus og røger ikke Tobak – ([senere tilføjelse:] her ryger han dog).

Til en Fætter som ifjor var sindssyg skal han have ytret, at han var plaget af "fixe Ideer", som han kun ved en kraftig Viljesanspændelse kunde beherske. Dagen før Indlæggelsen paa KH (5/9 93) gav han hjemme en hysterisk Schene, kom pludselig ind til Broderen, faldt ham om Halsen under Krampegraad og hengav sig til stærke Selvbekrejdelse og Undervurdering af sine Ævner. Han angav at føle sig tilmode som et lille Barn, ubehjælpelig som dette, og at denne Forestilling havde plaget ham i ca. 14 Dage, men dog ikke var blottet for et vist Vel[?]behag. Desuden angav han at lide af Anfald, der ytrede sig ved Svimmelhed, abnorm Sensation¹⁰ i Hovedet, ledsaget af delvis Bevidsthedstab og lette krampagtige Ryk i Hovedet samt Blepkarospasmus [?]¹¹. Han faldt ikke om, men maatte sætte sig paa en Stol, saalænge Anfaldene varede. Efter Anfaldet velbefindende. Hallucinat. mener han ikke at have haft. Hukommelsen forekommer ham svækket. Nattesøvnen skal have været god før Indlæggelsen. De veget. Func. i Orden.¹²

Paa KH var Pt. i Begyndelsen noget exalteret, gav sig mg af med de andre Ptt, dels beskyttende, dels drillende. Han vilde gerne diskutere, var en del optaget af Spørgsmaalet, "om han var sindssyg" og "hvem har Autoritet til at afgjøre det". Til Tider mere urolig, sang, fløjtede, messede, kaldte paa Jomfru Maria. Var kølig over for de andre Læger og vilde kun udtale sig for Overlægen.

⁹ 6. afdeling på Københavns Kommunehospital (1863-1999) var forbeholdt psykiatriske patienter.

¹⁰ Fornemmelse.

¹¹ Antageligt om krampagtig sammenpresning af øjenlåg.

¹² Vegetative funktioner; ubevidste kropsfunktioner som f.eks. stofskifte og fordøjelse.

Var i sit Væsen noget skabagtig, i sin Tale docerende. Han spiste godt. Enkelte Gange chloral,¹³ men ellers god Søvn.

Pt. er nærmest lille, spinkel, mager med en gusten, hvid Ansigtsfarve. Rigelig Skægvækst, Antydn. af sammenløbende Øjenbryn.¹⁴ Talrige Conmedoner [?] og Acner¹⁵ i Ansigtet og paa Ryggen. Pupillerne egale,¹⁶ reagerer godt. Han er nærmest microcephal,¹⁷ Hovedformen normal. Omkring h. clavicula¹⁸ er der utvivlsomt dæmper [?], ingen Rallelyd, Hjærtelyden høres mg udbredt, er ren. Øvrige obj. Undersøgelse viser intet væsent. abnormt.

Pt. har her været rolig, rettet sig efter Husordenen. Har sovet godt. Spiser al sin Mad. Føler sig tilfreds med Opholdet, mener, at den sygelige Tilstand væsenlig er overstaaet.

Han angiver, at han i en Alder af 9-10 Aar har ved Fald mod en Brosten faaet en let Commotio cerebri¹⁹ [?], var bevidstløs, sengeliggende "med Feber". Har paa det angivne Sted tyndere Haarvækst. – Han mener selv, at han altid har været noget aparte, angiver at være af et sky, deprimeret Naturel. Han har været en Del plaget af hypocondre Tanker, dog ikke i det sidste halve Aar, dels paa Gr af sin Masturbation, dels har han haft "Mave", "Hjærte" [?], men han opfatter disse Tilf. som rent nervøse og tillægger dem nu ingen væsentlig Betydning. Har ikke lidt af enuresis²⁰ – ingen Kramper som Barn. Har dog af og til været hallucineret særlig paa Synet, men altid kunnet skelne Hallucinat fra Virkeligheden og vurderet dem rigtig. – Under sit nuværende Anfald har der tillige været lette Hørelseshallucinat, ligesom han ogsaa har haft Fornemmelse af "at der var noget i Sengen [?]" – Da han begyndte at mærke sine Svimmelhedsanfald, som han selv

¹³ Kloral el. klorathydrat var et meget anvendt sovemiddel.

¹⁴ Sammenvoksede øjenbryn blev anset som tegn på degeneration.

¹⁵ Hudorme og bumser.

¹⁶ Ensønnede på begge sider.

¹⁷ Med lille kranium.

¹⁸ Højre kraveben.

¹⁹ Hjernerystelse.

²⁰ Ufrivillig vandladning.

kalder "Kramper i Hjærnen", blev han ængstelig for at blive rigtig sindssyg og efter en Samtale med en Ven, en medicinsk Studerende, besluttede han at indlægge sig paa KH.

Han angiver, at han i nogen Tid har følt sig adskilt i 2 Personer. Dette kom særlig stærkt frem i Begyndelsen af Opholdet paa KH; det ene Individ var "exalteret", det andet "roligt". Snart beherskedes han af exalt, snart af det mere normale. Under Paavirkning af exalt sprang han saaledes en Dag ud ad Vinduet, men kom derefter straks under Paavirkning af det "rolige" og gik hen og ringede paa for at komme ind, forbauset over det meningsløse i sin Handling. Han angiver en Tid lang kun at have opfattet Genstande med v. Øje. Han saa lige saa godt med h som med v, men kun de af sidste Øje opfattede Genstande bearbejdedes af Hjærnen til Indtryk.

Han gør Indtryk af at værdsætte sig selv højt, det ses paa hans Ansigtsudtryk, kan høres paa hans Stemme, der begge er præget af "Vigtighed". Han er høflig og for Tiden meddelsom, dog kun naar man trænger noget ind paa ham. Han beskæftiger sig med Læsning.

Vægt: 50.5 Kilo.

12/11 Har fundet sig godt tilrette i Forholdene, ingen Schener arrangeret af nogensomhelst Art, hverken syngen, fløjten eller messen, selv ikke følt Svimmelhed, heller ikke bemærket at han har haft Anfald, Tic eller andre Rystninger. God Søvn, meget god Appetit. Ikke overdrevent flittig, snarere drivende den af; sidder tegner lidt geometrisk-astronomiske Problemer, men foretrækker et Slag Kort og vil fremdeles gerne disputere især med en senil forrykt Mand, hvem han har ondt ved at se, at han er syg. Har skrevet et Par ganske conventionelle Breve til Slægt og Venner, som ikke har frembudt noget psykologisk bemærkelsesværdigt. Han lægges nu paa 2. Afd. for at faa nogen mere Frihed til at færdes ude og en noget livligere Omgang.

22/11 I Forgaars kom han ikke tilbage fra Spadseretouren og formodedes gaaet til Kbhvn, hvad et Telegram fra Broderen dog modsagde. I Gaar Efterm. bragtes han tilstede af Sognefogden i Jyllinge, han var blevet funden i Stranden, var slaaet [?] i Land, vaad til Halsen, mg forkommen. Han har gjort dette Skridt for at protestere mod at man berøver ham sin fulde Frihed og sit uhindrede Aandsliv, men dog ikke for at protestere mod Behandlingen, den han i og for sig ikke har noget imod. Paastaar iøvrigt at han opgav Selvmordsforsøget da Vandet gik ham til Halsen og at han godvilligt sjoskede i Land igen. – Han fortæller at han i de sidste 3 Døgn har været belavet paa dette Skridt og han skal have sagt til besøgende Venner, at han for et Par Dage siden igen havde haft Hjernekramper ...

Bragt tilsengs paa 5.te Afdeling befinder han sig legemligt vel; vil gerne lade stor paa det, men synes dog at være i ikke saa lidt blød Stemning; vil, som tidligere, uafbrudt disputere om hvad Sindssygdom er, hvoraf man ved om han er sindssyg, hvem der har Autoritet til at besvare disse Spørgsmaal. –

– Laa vaagen først paa Natten, sov henad Morgenstunden, han spiste godt, er legeml. vel, ligger i Dag med lukkede Øjne. –

23/11. Meddeler i Dag, at han lige fra Ankomsten hertil har været betænkt paa at gaa sin Vej, og at han derom har underrettet Broderen. Han mener at da han frivillig søgte KH, maatte han ogsaa kunde forlade det spontant. Han er kommet herud imod bestemt Protest fra sin Side og dette berettigede ham til at gaa hvornaar det faldt ham ind uden at krænke Autoritetsbegrebet. Nu var han godvilligt gaaet ind paa at blive til Jul og derfor vilde han heller ikke forsøge paa at absentere sig.

25/11. Til Broderen skrev han følgende Brev om Undvigelsen: "Jeg befinder mig i Jyllinge. Jeg har fra første Dag, jeg kom til S. Hans, bestemt mig til at gaa min Vej, da jeg ikke anerkender og ikke kan anerkende min Families eller Overlægens Ret til at holde mig indespærret mod min bestemt udtalte Villie. Jeg kunde heller ikke

antage Overlægens Forslag, at jeg skulde blive til Jul, da jeg havde bestemt mig til at vilde være ude til den 1. December. Hvis jeg vilde være min Beslutning tro, maatte jeg følgelig gaa min Vej. Jeg stod mellem to Valg, at henvende mig til mine Venner eller at søge Døden. Det sidste forekom mig at være den nemmeste og letteste Løsning paa mine Forhold, og som ikke voldt noget Bryderi. Jeg gik ud fra den Antagelse, at jeg ikke var bange for Døden. Det viste sig imidlertid i Gaar, at jeg var det, idet jeg efter ca. 5 Minutters svømmen om gik i Land igen. Jeg har herefter forladt den Anskuelse, jeg hidtil har næret, at Selvmord er en smuk og anbefalelsesværdig Handling ... ”.

Det synes som om denne Udflugt har bevirket en Revolution i hans Tanker og Stemninger, han er langt venligere og naturligere i Væren og Samtale; er nu kommen op igen og beskæftiger sig med Læsning. Søvn og Appetit god.

10. December

Har senere befunden sig vel og været i god Stemning, men hans aparte Meninger, Disputerelyst, og hvad der ellers er ham medfødt af Særheder er selvfølgelig det samme. Man havde ønsket at beholde ham her endnu de 14 Dage til Julen, men hans Fader, der ikke ret kan se hans abnorme Sider, skønt han mener at han altid har været et sky og besynderligt – omend meget dygtigt – Menneske, ønsker ham ud og er gaaet ind paa den Plan, at Sønnen foreløbigt skal lade Studeringerne hvile og se at finde Beskæftigelse som Huslærer paa Landet, hvor han siger sig at have Lyst til; han ønsker at E. D. maa komme ud nu og være nogle Dage hos sin Broder i Kbhvn for at gøre Skridt for en saadan Huslærerplads og saa rejse til Aarhus til Familien i Juleferien. Han er da i Henhold til dette Ønske udskreven i Dag – for saa vidt helbredt. – Ordrede alt sin Rejse vedrørende og optraadte fuldt ud fornuftigt og korrekt ved Afrejsen. Han er taget 6 Pund til i Vægt.

II. [Ernesto Dalgas' sygejournal fra Risskov²¹ 1898]

[Følgebrev:

Sindssygehospitalet ved Aarhus.

Riisskov 13/1.43

Herr. Stud. Mag. Aage Henriksen,²² Klampenborg

Hermed Journalen for E. Dalgas til Laans.

Efter vor nuværende Opfattelse vil Diagnosen være: Mania.²³

Deres ærbødige

Aa.Thune Jacobsen [sign.]²⁴

Pt. er en ugift stud. mag. Søn af afd. Oberstleutnant Dalgas og Hustru f- Köbke, der ikke var beslægtet.²⁵ Om Disposition er medf. Stamtavle. Han var som Barn spinkel og sygelig og havde i det 7. Aar en langvarig Nyrebetændelse af ukendt Oprindelse uden langvarige Følger. – Ogsaa som voxen har han altid været spinkel og svagelig. Pubertetsudviklingen skal have været normal, dog med ret stærk Onani som ogsaa senere periodisk har været tilstede i ret heftig Grad. – Alvorligere legemlige Sygdomme har Pt. ikke gennemgaaet som voxen. Excesser in Bakolo & Ve benægtes ligesom betydeligere Traumata caput [?].

Pt. er opdraget i sit Hjem i Aarhus, var som Barn overordentlig velbegavet og aandelig interesseret, meget tidligt udviklet. 18 Aar gl blev han Student fra Aarhus Litiaskole²⁶ og har derefter levet i København for at studere med Undtagelse af 1 ½ Aars Huslærergerning i N Eltum. Han studerede først Historie,

²¹ I 1852 åbnede et psykiatrisk hospital i Risskov ved Aarhus, ofte omtalt som Det Jydske Asyl.

²² Aage Henriksen (1921-2011), professor i nordisk litteratur ved Københavns Universitet 1968-90.

²³ Altså i den maniske fase af en bipolar (maniodepressiv) cyklus.

²⁴ Aage Thune Jacobsen (1875-1962) var overlæge på Risskov 1921-45.

²⁵ Børn af nært beslægtede forældre menes at have en større risiko for psykiske sygdomme.

²⁶ Aarhus Katedralskole; navnet må være en mindelse fra dengang, skolens elever bl.a. virkede som kordrenge i domkirken.

derefter Naturvidenskab og vilde tilsidst tage Magisterconference i Filosofi.

Hans Evner skal have været fortræffelige; han skal have haft en stærk Læselyst, have interesseret sig egenlig for Naturen og Naturvidenskaberne; religiøse Problemer skal ogsaa til Tider have optaget ham stærkt. Han var et ivrigt Medlem af Studenter-samfundet,²⁷ altid rede til Diskussion, et godt Stykke af en Paradoxmager. Han har skrevet et Par smaa Afhandlinger i populære Tidsskrifter, men synes ikke at have samlet sig til noget større Arbejde, og dels gennem hans egne Ord, dels med Henblik paa hans skiften Studium faar man et bestemt Indtryk af en ret flagrende og rastløs Intelligens, vist ofte lidt hurtig Træthed, uden virkelig dybe Interesser; i hvert Fald mg kortvarige, af Karakter skal han have været meget elskværdig, maaske lidt stædig, i hvert Fald ofte meget sikker i sit Syn og Antipation [?]²⁸ og et godt Stykke af en Original. Han har rimeligvis altid været af en meget nervøs Constitution, hyperæstetisk²⁹ modtagelig for Omverdens Indtryk, ofte ogsaa afslappet, træt og apatisk ofte efter mindre aandelig Anstrengelse, og har frembudt en Del nervøse Tilfælde fra Hovedets hyppig (Hovedpine, Svimmelhed) og Brystets Side (Angina Pectoris³⁰ og lignende Smertesanfald). Han angiver ogsaa, at han har lidt af "Hjernerampe" yttrende sig ved at han pludselig mistede Herredømmet over sit Legeme, sank sammen, vel ogsaa havde lidt Trækninger væsenlig toniske³¹ med bevaret Bevidsthed, ingen Tungebid eller involuntære Exentioner.³² Han benægter at have lidt af Tvangstanker af nogen Art. – I 1893 laa Pt. paa Kommunehospitalets Afd VI³³ hvorpaa han i

²⁷ Sammenslutning af kultur- og samfundskritiske, brandesiansk inspirerede universitetsstuderende, der i 1882 brød ud af den konservative Studenterforening.

²⁸ Antageligt anticipation, dvs. forhåndsantagelse, fordom.

²⁹ Overfølsom, idiosynkratisk.

³⁰ Hjertekrampe.

³¹ Præget af muskelspændinger.

³² Ufrivillige muskelsammentrækninger og -udstrækninger.

³³ Se note 9.

Oktober s[amme] Aar overflyttes til Sct. Hans Hospital hvor han var til December 1893; hans Sindslidelse formodes da at have været en Melankoli³⁴ og han skal have været fuldstændig helbredet.

Hans nuværende Sygdomsanfald viste sig først paa umiskendelig Maade den 6. Maj d. Aa, dog skal han i nogen Tid forud have lidt af Søvnløshed og Appetitmangel, kunde ikke taale at læse, er stærk Hyper[?] og gjorde efter Huslægens Udsagn et stærkt nervøst hysterisk Indtryk. Den nævnte Dag forlod han Kl. 1 Efterm. sit Hjem i Aarhus for at bruge Kneippkur,³⁵ vandrede langs Stranden forbi Riisskov, Veilby, over Egaa Fed, tildels ude i Vandet. Da hans Støvler derefter forekom ham for tunge, satte han dem fra sig, gik videre over Stok og Sten til Reginehøj, lagde sig her et par Timer til Hvile i et Træskur og gik saa videre til Riisskov hvor Politiet fandt ham næste Dags Morgen og indbragte ham paa Hospitalet i Aarhus. Her var han i Beg. klar, ret fornuftig men disputerelysten, hængende sig fast i det sagte, selv den ubetydeligste Ytring kunde bringe ham i filosofisk Harnisk, hans Raisonnementer vare undertiden træffende, oftest flove eller intetsigende. Om Natten var han søvnløs, urolig, stod ud af Sengen, klædte sig helt af. Tilstanden forværredes jævnt; han blev mere vrøvlende uklar, den motoriske Uro tiltog, han blev ret [?] indesomt [?], rimeligvis onanerende, nærgaaende mod det kvindelige Opsyn hvem han gjorde glødende Kærlighedserklæringer og søgte at trække op i Sengen til sig. Han var snart grædende og klynkende, snart vred og skændende. Talens Sætninger i og for sig fornuftige men uden indre Sammenhæng eller efter Ordlighed (Kristus som bærer Korset, andre som bærer Korsét), en sjælden Gang religiøst eller sexuel farvet, oftest fremførte ret ligegyldigt men ustandseligt. Til Tider var han selvanklagende, kunde ikke faa Tilgivelse, til andre Tider Gud, Fanden; ønsker sig nu og da Døden, truede med at gøre en Ende paa det, at brænde sig selv op. Mod Slutningen ogsaa lidt tilbøjelig til at blive aggressiv. Han var

³⁴ Lægefagligt om dyb depression.

³⁵ Terapi mod bl.a. psykiske lidelser baseret på vandbade.

ikke urenlig. De vegetative Funktioner i det hele i Orden. Han blev behandlet med Opium et Gram 2 G dgl og Choral 2.00 vedperi [?]. Indl. paa Asylet 11.5.1898.

Pt er nærmest lille, spinkel, mager med bleg Hudfarve af et udtalt nervøst Habitus.³⁶ Kraniets Form ret normal, Øjenbrynene let sammenløbende, Lobuli anvienter [?] næppe helt fri, men iøvrigt ingen mere udtalte enkelte Degenerationstegn, men hele Ansigtet bærer et ret udtalt deneral [?]³⁷ Præg. Blikket flakkende, opspilet, Ansigtsudtrykket noget vexlende, men hele Tiden bevarende et stærkt Præg af hoverende, noget foragtende, nedladende Selvtilfredshed, hyppig gaaende brat over i et stærkt uforskammet, noget drillende, sjældnere et mere indladende tildels venligt, men stadig medlidende overlegent, alt gennem et Slør af noget taaget Selvoptagethed. Svarende hertil var hans Optræden ved Indlæggelsen en væsentlig afvisende, tildels protesterende. I en hovmodig kommanderende Tone forlangte han sig opgiven Navn og Stilling for de tilstedeværende Funktiøner om hvis Autoritet han aldeles lod haant, havde talrige Modgrunde med de trufne Foranstaltninger & lig. Han var fuldt orienteret for Tid og Sted. Taler ikke forvirret. Ved Aftenstuegangen, da han var faldet en Del til Ro og var ret indladende, men stadig overlegen, kunde man dog kun med Møje faa ham til at give en Del gnomastisk [?] Oplysninger. Men mest blev det rigtignok til en Monolog idet han med stor Tungefærdighed, talrige Citater, Fremmedord tildels paa engelsk, styrtede sig ind i en nærmest methaphysisk Udvikling af "Psykologiens og Psykiatriens Stilling til hinanden", svævende derfra over paa andre transcendentale Gebeter. Den udtalte Tankeflugt gjorde dens "Udviklinger" meget springende løse, ofte forblive de ufuldendte; i hans Domme vare yderlig paradoxale, stærkt á la Erasmus Montani,³⁸ oftest yderlig slet funderede. Han bedragede sig

³⁶ Personlighedspræg.

³⁷ Måske om degenereret.

³⁸ Titelpersonen i Ludvig Holbergs komedie *Erasmus Montanus* (1731) fremfører sine logiske fejlslutninger med stor selvsikkerhed.

tydelig i sine egne Ord, var yderlig søgt i sine Tanker, i høj Grad raisonnerende. Han oplerede sine filosofiske Floskler ret lidenskabsløst, om han end af og til kunde tale sig lidt op; nogen stærkere Prøvelser var der dog ikke tale om. Hans stærkt forøgede Selvfølelse gav sig ogsaa Udslag i dens Breder [?] hvormed han dvælede ved og søgte at gøre sine forskellige nervøse Tilfælde, sine "Hjernekramper" o.s.v. interessante uden at det dog antog Karakteren af en Hyperstation [?]. Han var den første Nat ret rolig paa Chloral 2.00, holdt sig om Dagen ret rolig i Sengen og føjede sig i Virkeligheden helt godt efter Husordenen, omend ved enhver Lejlighed kritiserende og railerende.³⁹ En enkelt Gang havde han et lille Uheld i Sengen, men var ellers renlig. De vegetative Funktioner i Orden. Den objektive Organundersøgelse viser stærk Bleghed og Magerhed. Ingen Paralyser.⁴⁰ Ingen Clovus [?] af Glofobinsformemmelse [?] ingen [?]. Reflexerne ret stærkt forøgede. Løvrigt normale Forhold.

I Juni efter hurtig og god Beroligelse flyttedes Pt af Pladsmangel til A., hvor han i sin Fritid [?] ved sin halvt foretagende, halvt drillende Holdning overfor de andre Ptt saa vel som ved sin med Møje undertrykte Bevægelsestrang blev mere og mere besværlig, tilbageflyttedes han i Forgaars til D.

Juni 13. Tilstanden væsentlig uforandret; af og til staar han op af Sengen og spadserer omkring paa Gulvet og en Dag sprang han ud af et aabenstaaende Vindue kun iført sin Skjorte. Høres ofte syngende eller declamerende men ophører dog dermed naar man kommer ind til ham, indlader sig villig i Samtale, men er stadig kritiserende og drillende. Om Natten ret rolig men har af og til maattet have Chloral gr. 2. Tilsidst [?] sover mere naturlig. Han ligger rolig i Sengen, er mere velvillig, mindre overlegen og karederende [?]. Nætterne rolige uden hy[?]. I de sidste Dage ret overlegen og uforskammet overfor flere af Lægerne som [?] han ikke vil miskende som saadanne. Er ellers stærkt optaget af filosofisk Spekulation, fremhæver særlig Buddhismen som den

³⁹ Spottende, kværulerende.

⁴⁰ Lammelser.

eneste rigtigt Religion og fortæller at han i tidligere Liv har været "Nevø", benægter at være i Familie med Dalgas, er bleven ydmyget i den Familie hvad han i høje Toner beklager. Er ofte ret urolig, staaer ud af Sengen og gaar ud paa Gangen; men lader sig dog let føre ind i Cellen.

Nu atter mere rolig de sidste Dage, dog nu og da stærkt ræsonderende [?] og re[?], en enkelt Gang massende [?] Nætterne rolige paa Chloral 2.00.

18. August. Har de sidste Dage været oven Senge hele Dagen. Mere naturlig og ret venlig selvom han af og til endnu kan komme med en skarp Kritik af Behandlingen.

1. September. Efter yderligere Afdæmpning og paa Moderns Forlangende men mod Lægernes Advarsel udskrives Bedret.

III.

Suggestions Therapi *E.E. Dalgas [overstreget]*

[overstreget:] (havde i sin Barndom læst i "Selvbevarelsen"⁴¹ at Enden blev Død eller Vanvid.

Begyndte i 5te Klasse anno 1887 at føle sig ilde, naar han⁴² kom for sent op om Morgen.

I

naar han havde Pollutioner var han meget daarlig til Pas, havde tydelige blaa Rande under Øjnene, var nervøs ubehersket i sine Bevægelser og sine Tanker – trængte stadig til noget at spise.

havde just i den Tid Efteraar 87 ophørt med Onani og havde derfor en Tid lang særlig stærke Pollutioner. Havde læst Retau: Selvbevaringen om Pollutioners skadelige Følger.

⁴¹ Dr. Retau: *Selbstbewahrung*, da. udg.: *Selvbevaringen* (1886).

⁴² Dalgas har følt, at emnet er pinligt, og han anslår derfor en vis objektiv tone ved at omtale sig selv i tredje person.

Se ogsaa Hartmann 84.⁴³

Helbredelsen var ved Selvsuggestion. Han kom i Tanker om, at Pollutioner nok var ganske ufarlige og at sunde Mennesker ikke gav sig af med de Tanker.

II

Omtrent samtidig eller noget senere begyndte han i al Almindelighed at føle sig utilpas naar han stod op om Morgenen.

Symptomerne var de samme som i I forøget med stærk Brænden under Øjnene og ofte Hovedpine.

De viste sig 1) naar han kom senere op end sædvanlig 2) naar han ikke straks kom ud i frisk Luft.

I Foraaret 89 var de endnu ikke meget generende. I Efteraaret 89 heller ikke, saafremt han iagttog visse Forsigtighedsregler, at staa tidlig op, straks vaske sig og derefter komme ud at gaa.

Fra Foraaret 90 begyndte det at være en Plage. Med ubestemte Mellemrum paa en halv eller hel Maaned kom Sygdommen og var da meget ubehagelig.

I Sommeren 90 indtraf det en Gang ikke i Løbet af 14 Dage, hvad dengang var en Sjældenhed. Disse 14 Dage tilbragtes med et meget livligt Ferieophold i en Præstegaard.

I Efteraaret 90 voksede Sygdommen stadig, idet 1) Mellemrummene mellem Anfaldene blev kortere 2) selve Anfaldene stærkere.

I Foraaret 91 blev Sygdommen akut. Han gav sig til at grunde meget over Sygdommen og det gik op for ham, hvad hidtil ikke havde staaet ham klart, at det var noget som ingen andre Mennesker havde. Under sin Trang til Forklaring faldt han paa den Tanke om ikke Sygdommen var en periodisk Sygdom der indtraf hver Søndag. Det viste sig nu i Februar og Marts at Anfaldene indtraf hver Søndag. Samtidig undrede han sig over at

⁴³ Antageligt om Ph.C. Hartmann: *Menneskets fysiske Liv*, der kom i flere udg. på dansk, bl.a. i 1884.

han ikke behøvede at gaa ud i frisk Luft efter Middagssøvnen. Det viste sig snart ogsaa at det var nødvendigt.

Imidlertid undrede det ham at Sygdommen indtraf hver Søndag, hvorfor ikke ogsaa Mandag og Tirsdag.

I fjorten Dage kom det nu baade Søndag og Mandag, derefter baade Søndag, Mandag og Tirsdag.

Paa dette Tidspunkt begyndte han at betro sig til sine Venner. Først henvendte han sig til en Friskfyr, der brød sig Pokker om hele Verden. Han sagde at hvis det havde været ham vilde han bede den Sygdom rejse Fanden i Vold. Man maatte ikke lade sig lumpe [?]. Det hjalp. Tilstanden helbredes. Saa talte han med en Hypokonder og Misanthrop, der ingen Penge havde og intet Haab. Han sagde, at han skulde ikke udtale sig om Sygdommen. Den blev højst sandsynligt værre og værre, til den løb ud i Sindsforvirring, eller saadan noget. Derefter fulgte en frygtelig Uge. Hver Dag fulgte Anfaldet ham skønt han stod op Kl. 5. Han kunde ikke bestille andet end at læse i en Morskabsbog, da det afledte Tankerne fra Tilfældet. Ogsaa naar han talte med andre, ligesom glemte han det, og de kunde ikke mærke noget paa ham. Den Dag der var den værste gik han iseng Kl 10, men vaagnede Klokken 2 og kunde ikke falde i Søvn igen. Som han laa i Sengen kom han i Tanker paa om nu Tilfældet kom. Og han ud af Sengen og i Tøjet. Han laa altid i Underbukser for hurtigere at kunde komme op. Hovedet i Vandfadet og ud i den friske Luft. Saa gik han ud og rendte fra sit Anfald som for en Djævel, men da han kom ud til Tre Flasker Kro⁴⁴ greb Anfaldet ham. Nu var han saa forpint og ulykkelig. Han saa ingen Udvej, mente det her maatte ende i Vanvid og kastede sig ned paa Jorden og græd og sagde Farvel til al Verdens Dejlighed. Han rejste sig op og bad til Gud om at slippe fri fra denne frygtelige Sygdom der var over ham. Da skete det vidunderlige, at Sygdommen forsvandt i det Samme. Og han gik Hjem igen. Men Kl 6 stod han op igen og da tog Sygdommen ham igen. Saa sov han ind Kl 10 igen og vaagne-

⁴⁴ Bekendt kro ved Lyngbyvej.

de Kl 12. Han satte sig til at tænke, havde just i Foraaret læst Lehmanns Hypnose⁴⁵ og det faldt ham ind om ikke hans Sygdom var en Suggestionssygdom. Han sendte straks et Brev til Dr. Hytten⁴⁶ i Næstved med Forespørgsel om han kunde kurere ham.

Og Dr. svarede. De vil sikkert kunde kureres ved en Suggestionsterapi. Mens han de foregaaende Dage havde tilbragt Tiden med at sove og været syg, blev han straks da han havde faaet det Brev rask og var det nogle Dage. Derpaa tog han ned for at konferere med Dr. Hytten. Af Lehmann havde han faaet den Tanke at der ligesaa godt kunde anvendes Suggestion i vaagen som i sovende Tilstand og foreslog Hytten at tage ned en Gang imellem og snakke med ham (Doktoren). Dr. vilde imidlertid ikke dette, men en fortsat hypnotisk Kur – nede i Næstved – og nedstemte Patientens Mod ved at paastaa at en vaagen Kur ikke kunde nytte. Saa tog han Hjem og var syg igen.

Nu henvendte han sig i sin Nød til en tredje Ven, en sund, fornuftig [?] ikke nervøs Mediciner og foreslog ham at paatage sig en Suggestionsskur med ham. Medicineren paatog sig det gerne, hørte paa ham; naar han kom og klagede sig, sagde ham at han var en Idiot at tro sligt og grinede ham ordentligt ud. Der viste sig straks en kendelig Forskel. Bl.a. den anden Patient [kunne] sove roligt igen og længere. Fra April til Juni suggestionerede han 1 eller 2 Gange om Ugen. I Sommerferien en Gang og en Gang til af en anden Mediciner og gentagne Gange i Efteraaret 91. Suggestionen standsede omtrent midt i Efteraaret 91. Da var Sygdommen saa trængt tilbage at den ikke var nogen virkelig Sygdom længere. Han fortsatte med Suggestionen. [Stor blækklat] Alle eftervirkninger var dog først forbi i Juni 92.

⁴⁵ Alfred Lehmann: *Hypnosen og de dermed beslægtede Tilstande* (1890).

⁴⁶ Forlægget skriver dr. Hutten, men det må dreje sig om dr. Sophus Oluf Vilhelm Hytten (1846-1926), der praktiserede i Næstved med speciale i "Nervesygdomme og Hypnotismens Anvendelse mod disse."

III P.u⁴⁷

I Efteraaret 87 ophørte han med Onani efter Læsning af Hartmann.⁴⁸ I Vinteren 89-90, da han kæmpede med Gud følte han sig engang helt forladt og i Fortvivlelse overgav han sig til Djævelen og onanerede. Næste Dag indsaa han straks, at det kun var et momentant Tilfælde af en Slags Vanvid. Skrev et Digt.

I det følgende Aar blev han Fritænker og fik samtidig en nogen anden Opfattelse af Kønsforholdet. Relativitetens Lov [?] kæmpede mod Kyskhedsfordringen. – En engelsk Læge. Det stod for ham som et Spørgsmaal om Usædelighed var noget ondt og i Vinteren 90-91 onanerede han en Gang. Saa vidt troede han ikke han var og han forstod ikke sig selv, blev bange for noget uforklarligt i sig selv. I Sommeren 91 vendte han sig paa utugtig Vis om i et Badekar. Sæden kom. 2 Maaneder fulgte en virkelig vaagen Pollution, blot som Følge af utugtige Tanker. 14 Dage senere blot som Følge af Angsten derfor. Endelig 2 Maaneder efter i December onanerede han dreven af Fortvivlelse og 3 Dage efter vaagen Pol. og Dagen efter igen Angsten for sig selv. – Saa gik han og græd, omfavnede Landevejstræerne og græd, gik da til en Læge og lod sig hypnotisere. Han kunde ikke sove, turde ikke ligge paa Siden, men kun paa Ryggen, forudsaa, at hvis det blev saadan ved vilde hele Dagen ikke blive andet end vaagne Pollutioner og han tænkte paa Apotekerlærlingen i Retau [?]. Hypnosen hjalp paa Søvn, ikke paa det andet. I Julen havde han en og endelig i April, da Kuren skulde være færdig, en vaagen Pollution. Han var ca. lige saa langt som sidst – nervøs opreven gik saa til Medicineren og gav sig ind under hans Suggestion. Straks den første Suggestion frembragte en kendelig Forandring og 4 eller 5 Suggestioner var nok til at helbrede ham. Eftervirkningerne fortsattes til hen i September.

⁴⁷ Antageligt pollution.

⁴⁸ Se note 43.

IV Søvnløshed

Søvnløsheden som oprindelig skyldtes III helbredtes først ved Hypnose af Lægen, senere blev den gaaet efter ved Suggestion og Selvsuggestion.

V Hovedp

Hovedpine havde han som Barn meget og periodisk. Som ungt Menneske mildnedes den saaledes at han nok havde Hovedpine af og til, men den var ikke generende. Dette var fra 88-90. Paa denne Tid begyndte han at tænke over hvorfor Hovedpinen ikke blev værre. Det blev den ogsaa – saadan at han en Tid igen som Barn havde stærk Hovedpine hver 14. Dag. Efter det lykkelige Udfald af de andre Suggestioner begyndte han at tænke paa at anvende Suggestion herimod. Ved Strygning og Selvsuggestion, delvis religiøs Suggestion lykkedes det ham virkelig at fordrive selv den haardeste Hovedpine efter nogen Tid. Før April 92 tog han gennemsnitlig Antifebrin⁴⁹ 2 Gange om Maaneden, efter den Tid aldrig.

VI Brystet

Fra Barn af, i alt Fald fra 15-Aarsalderen havde han følt en underlig Beklemmelse i Brystet, en sammenknugende indre [?]. Det var den som havde drevet ham frem til at være Digter. Naar han udtalte sit Mismod i Vers plejede det at hjælpe. Den havde fulgt ham fra hans 16de til hans 21de Aar med stærkere og svagere Perioder. Dog saadan at han kunde tælle de Dage han havde været glad, og at der var Aar hvor han ikke havde haft en glad Time. Dette indgik med 3 saaledes at han om Aftenen følte denne forfærdelige Beklemmelse meget stærkt. I Sommerferien 92-93 var han helt gal deraf. Det vedvarede selv efter at 3 var hørt op. Saa gik han til Medicineren og fik Suggestion. Den første hjælp straks saadan at han, der hele Sommerferien havde været syg, paa en Dag blev rask. Efter 14 Dages Forløb fik han en ny kort Suggestion.

⁴⁹ Smertestillende middel.

Siden har der ikke været noget i Vejen. Nogen videre Selvsuggestion som ved III og IV har heller ikke behøvedes.

IV.

"Mit Livs Experiment"

9. 5. 1899

Da jeg var 11 Aar gammel lærte jeg at onanere af en Jævnaldrende. Efter mine Undersøgelser er denne Last udbredt hos 80-90 p.Ct. af den dannede Klasses Dreng.

I Begyndelsen ganske ukendt med Forkasteligheden af denne Handling og uden at modtage nogen Advarsel af ældre fortsatte jeg med Onani indtil jeg var 16 Aar, da jeg ved Læsning af Hartmann Menneskets fysiske Liv⁵⁰ blev advaret for Følgerne. 17 Aar gammel blev jeg med Bekendtskabet med Enten – Eller⁵¹ paavirket af Kierkegaards Tankegang, og fra da af har min Tankegang haft et asketisk Præg.

Mange nervøse Lidelser og Forstyrrelser i Blodomløbet og Fordøjelse led jeg under i den følgende Tid. Forskellige Smaaforelskelser indtraf; men hver af dem bekæmpede jeg, efter at den havde medført et enkelt Anfald af Onani. Jeg havde forladt det kristelige Standpunkt men fastholdt haardnakket mit asketiske Standpunkt. Saaledes levede jeg medens hver Dag var mig en Plage indtil mit 23de Aar.

Da fattede jeg en ubetvingelig men ugengjældt Kjærlighed for en ung uskyldig Pige og overlod mig til dens Rus. I et halvt Aar levede jeg i den største erotiske Anspændelse med daglige Erektioner og søvnløse Nætter. Jeg havde i næsten 5 Maaneder ingen Sædudtømmelse idet Pollutionerne standsede. Efter denne Tids Forløb fik jeg Krampeanfald og lagde mig ind paa 6te Afdeling.⁵² Her hvor jeg havde en Maanedes Sengeleje uden at maatte bestille noget vandt min Natur Sejr over min fornuftige

⁵⁰ Se note 43.

⁵¹ Søren Kierkegaard: *Enten – Eller* (1843).

⁵² Se note 9.

Vilje. Jeg onanerede. Dette medførte straks fuldstændig legemlig Sundhed, Frihed for alle nervøse Lidelser og en overnaturlig Styrke af alle aandelige Funktioner. Tillige gav min Lidenskab mig Illusionen af at staa i et virkeligt Kønsforhold. Efter 4 Maaneders Forløb blev jeg udskreven fra Sct. Hans, og efter at jeg havde genvundet min Frihed, blev det mig klart, at jeg havde været Genstand for en sindssyg Illusion. Langsomt i Løbet af et Aars Tid frigjorde jeg mig for Onani, idet jeg med den yderste Villiesanstrængelse gjorde Mellemrummene mellem Anfaldene længere og længere. I dette Aar havde jeg en Tilstand af Svækkelse og Slappelse, der var Modstykket til den Tilstand af Sundhed og Styrke, jeg havde følt ved Sygdommens Indtræden.

Den Livsopfattelse med hvis Hjælp jeg overvandt Sygdommen var i høj Grad beslægtet med Buddhismen. I Begyndelsen af 1895 kunde jeg siges atter at være forholdsvis normal. Mellemrummet mellem 2 Tilfælde af Onani var nu trukket ud til flere Maaneder. Efter et Aars Ophør var atter Pollutioner indtraadt og tilligemed viste sig nu ubevidste natlige Manipulationer med Sædudtømmelse. Disse sidste Tilfælde der snart blev meget hyppige vogtede jeg mig for at forhindre med Forudbeslutning og har aldrig mærket nogen Skade for min Sundhed ved dem.

Julen 95-96 forlovede jeg mig – uden ret at kunde klargjøre mig Bevæggrunden til dette Skridt. (Det var en seksuel Drift). Jeg var om end seksuelt paavirket ikke forelsket i min Forlovede. Faa Maaneder efter saa jeg den Kvinde der har spillet Hovedrollen i mit Liv og lærte atter hvad Kjærlighed var. I henved et Aar maatte jeg lide under en længst fortrudt Forbindelse før jeg kunde skille mig fra min Forlovede. Derpaa indledede jeg skriftlig Forbindelse med den Kvinde jeg elskede.

Denne Gang vogtede jeg mig vel for at overgive mig til den erotiske Rus og det lykkedes mig at betvinge mine Drifter ved idelig Vagtsomhed og Varsomhed og ved at undgaa al Læsning o.s.v. af pirrende Art. Saaledes levede jeg i et Aar som en Munk i kysk og tro Kjærlighed til en Kvinde. Da blev mine Øjne ramt af en Sygdom som følge af for stærke Lorgnetter. Jeg kunde ikke læse

mere og tog hjem. Her fik jeg Gigt, blev meget svag, kunde til sidst intet spise og beredte mig til at dø. Jeg maatte gaa til Sengs. Da skete det i denne Mathedstilstand at min Hjerne forvirredes. Jeg saa Syner, hørte Stemmer. Mine Lemmer rørte sig uden min Vilje og i en Tilstand der var næsten som en Hypnotiseret onanerede mit [?] Legeme atter.

Atter indtraadte nu en Tilstand af Mani, Onani og sinds-
syge Forestillinger som for 4 Aar siden Maj 98. – Efter flere Ma-
aneders Forløb opnaaede jeg ved List og Kraft at komme ud af
Sindssygeanstalten, og i Løbet af Vinteren medens jeg udarbej-
dede min store Bog⁵³ opnaaede jeg atter Normalitet af mine Fore-
stillinger. Men denne Gang lykkedes det mig ikke at helbredes for
Onani. Mine Kræfter udtømt af mit Arbejde. Jeg havde ikke
Styrke til at gjentage en Kamp som den jeg førte efter det første
store Anfald.

I de sidste Dage af mit Liv førtes jeg ind paa et Forhold til
en ung Pige. Jeg der aldrig før havde forsøgt at nærme mig nogen
Kvinde paa andet end ridderlig Maade, lod mig for en kort Tid
hilde af mine Drifter da jeg ikke længer var overtydet om den
almindelige Morals Rigtighed. Min Villiekraft var svækket og
modstandsløs blev jeg kastet i en sanselig Rus og spillede for en
kort Tid en Forførers Rolle. Dog Pigen var uskyldig, og dette
afvæbnede mig. Jeg afbrød Forholdet, da jeg saa at hendes Ønske
var at bevare sin Kyskhed og rejste.

Jeg udleder heraf følgende Resultater:

Der gives Naturer for hvilke den kønslige Tilfredsstillelse
er en fysisk Nødvendighed og indfinder sig med eller mod deres
Villie.

I saa Tilfælde kan den gængse Moral ikke fastholdes. Man
maa tværtimod ud fra et sandt moralsk Standpunkt spørge om
Moraliseringens Ret. Af en Last hæver man sig med en Villies-
anstrængelse. Denne selv hentes imidlertid af Personens Fond af

⁵³ *Dommedags Bog*, posthumt udgivet 1903.

Energi og dette kan ikke fremstaa hvor Energi er forbrugt!! Saavel den naturlige Uskyldighed eller Lastefuldhed som den moralske Energi hvormed Mennesket kan bekæmpe sine slette Egenskaber opfatter jeg ved Betragtningen af mit eget Liv som Naturbestemmelser af fatalistisk Art. Jeg har derfor intet Samvittighedsnag i Anledning af mit Livs store Nederlag, da jeg ved at jeg til ethvert Øjeblik fra mit 17de Aar har indsat det yderste paa at bevare min Renhed.

En vigtig Faktor i denne Sygehistorie er mine Hjernelidelser. Flere Gange under mine Studier blev jeg nedbrudt af Overanstrengelse. Under begge mine Sindssygdomme led jeg af Kramper i Hjernen og hele Legemet. I den Tid jeg var normalest (96-98) henfaldt jeg en eller to Gange om Dagen i en Tilstand af næsten kataleptisk⁵⁴ Art under hvilke jeg havde Fornemmelsen af at min udmattede Hjerne fyldtes med Blod. Kun ved at gennemføre cerebral⁵⁵ Hygiejne og et fuldstændigt regelmæssigt Liv, Afholdelse fra alle Fornøjelser og Ophidselser lykkedes det mig at opholde mit Liv i disse Aar i hvilke jeg afsluttende reviderede de filosofiske Systemer. Om mit Liv, Arbejde, Følelser og Anstrængelser søge man Oplysning i mine Værker og Journaler. Her kun min Sygehistorie.

Nogen almindelig Mening om det naturlige seksuelle Liv kan jeg ikke have, da jeg erkender at jeg ikke besidder normale Forudsætninger. Min Mening er at der ad eksperimentel Vej uden Fordomme af nogen Art skal søges bestemt hvilket Liv er det bedste. Det seksuelle Liv er efter min Mening ikke Genstand for en Moral men for en Diætetik.⁵⁶ [overstreget:] om mig selv føler jeg, at hvis jeg skulde fortsætte mit Liv vilde jeg med eller mod min Villie styrte mig ud i frygtelige Udskejelser. Dette er medvirkende til at jeg søger min Død; men Hovedmotiverne og

⁵⁴ Krampagtig stivhed.

⁵⁵ Hjernemæssig.

⁵⁶ Forebyggelse og behandling af sygdom gennem planlagt diæt.

Berettigelsen ligger i de Grunde der anføres i mit sidste Manifest.^{57]}

9/5 99
E. Dalgas

[skrevet diagonalt:] maa ikke offentliggøres før om 10 Aar.

* * *

Da Henrik Schovsbo overdrog dokumenterne om Ernesto Dalgas til mig, skulle begivenheden selvsagt markeres på festlig vis. Bedst som vi sad bænket ved et indbydende bord med sild, øl og snaps, fornemmede vi imidlertid en kold luftning gå gennem lokalet, da det randt os i hu, at vores sammenkomst just fandt sted d. 11. juli – den dato, hvor Dalgas i den lyse sommernat vandrede ned til Damhussøen ved København for o. kl. to at begå selvmord ved at skyde sig gennem tindingen.

Dalgas' selvmord gav anledning til presseomtale og kritik. Liget blev fundet af to unge arbejdere på fisketur, men de måtte løbe mellem flere myndigheder for at melde deres fund, før liget langt om længe blev afhentet. I pressen undrede man sig over dette forløb og "den Ligegyldighed, hvormed Autoriteterne i Kjøbenhavns Nabosogne har taget denne Sag."⁵⁸ Åbenbart har Dalgas skudt sig selv netop på en position, hvor der kunne herske tvivl om, hvilken politikreds hans afsjælede legeme hørte under.

⁵⁷ Der må vel tænkes på *Kundskabens Bog*. Dalgas havde egentlig ønsket, at dette filosofiske skrift skulle udgives som det første af hans efterladte værker, men det blev for første gang udgivet samlet af Leon Jurnow i 1995. Denne filosofiske afhandling er forsynet med et mere personligt efterskrift, dateret 8.7.1899, hvori Dalgas nærmere begrundet sit selvmord. Efterskriftet slutter med disse stoiske ord: "Ikke i fortvivlelse, men i rolig og fornuftig resignation erkender jeg, at således er min skæbne. Tilfreds med at have gjort, hvad jeg anså for min pligt, trækker jeg mig tilbage og overlader det til æslerne at skryde og gæssene at gække efter min død" (s. 72; Jurnow moderniserer Dalgas' retskrivning).

⁵⁸ "Et historisk Selvmord", *Politiken*, 12.7.1899.

Ernesto Dalgas' skikkelse og liv synes på en særegen måde tilbøjelig til at glide sammen med hans værk – og måske allermest i dette sceneri ved hans selvvalgte død. I sin tænkning grublede han lidenskabeligt over sammenstødet mellem den videnskabelige iagttagelse af det faktiske og den symbolske udlægning af fakticiteten – og i døden faldt hans lig just mellem forskellige myndighedsområder, så ingen følte sig forpligtet til at drage omsorg for det. Men samtidig synes dette sceneri at løse eller i hvert fald kommentere Dalgas' problem, idet det faktiske i en forunderlig fordobling omdanner sig til et symbolsk billede på sig selv.

Referencer

- Dalgas, Ernesto (1891). *Familien Dalgas. Slægtsregister fra 1685 til 1891 med Beretninger om Familiens Medlemmer og mine egne Livserindringer*. Family Search Library, <https://www.familysearch.org/library/books/records/item/478040-familien-dalgas-slaegtregister-fra-1685-til-1891-med-beretninger-om-familiens-medlemmer-og-mine-egne-livserindringer>.
- Dalgas, Enrico (1993). *Lidelsens Vej. En Selvbibliografi af en Afdød* (udg. H. Schovsbo). DSL/Borgen. (Oprindeligt udg. 1903).
- Dalgas, Enrico (1995). *Kundskabens Bog* (udg. L. Jaurnow). Hans Reitzel.
- Dalgas, Enrico (1996). *Dommedags Bog. En Vandring gennem Eksistensens Verden berettet af Peregrinus peripateticus* (udg. H. Schovsbo). DSL/Borgen. (Oprindeligt udg. 1903).
- "Et historisk Selvmord" (1899, 12. juli). *Politiken*.
- Hartmann, Ph.C. (1884). *Menneskets fysiske Liv* (8. danske udg.). Nyt dansk Forlagskonsortium.
- Henriksen, Aa. (1948). Ernesto Dalgas: *Lidelsens Vej*. En studie i romanens tilblivelseshistorie. *Orbis Litterarum*, 6, 133-150.
- Hiort-Lorenzen, H.R. (1880). *De Fredericia Bruun'ers Slægtebog* (2. udg.). Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri. Danskernes Historie Online – Danske Slægtsforskeres Bibliotek, <https://bibliotek.dis-danmark.dk/bib/38033>.

- Kierkegaard, S. (1997). *Enten – Eller* (bd. 2 og 3:1). Gad. (Oprindeligt udg. 1843).
- Lehmann, A. (1890). *Hypnosen og de dermed beslægtede normale Tilstande*. Philipsen.
- Retau, O. (1886). *Selvbevaringen: medicinsk Raadgiver i alle Sygdomme og Forstyrrelser af Nerve- og Forplantningssystemet forårsagede ved Onani, Udsvævelse og Smitte: tilligemed et Tillæg indeholdende Følgerne af Onanien hos det kvindelige Kjøen*. Forlags-Magasinet.